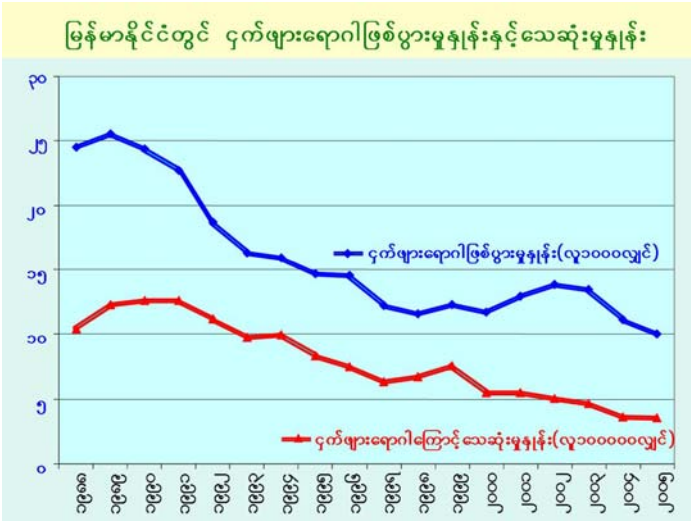

ငှက်ဖျားရောဂါ

ငှက်ဖျားရောဂါကို မြန်မာနိုင်ငံတွင် အဓိကဦးစားပေးရောဂါအဖြစ် သတ်မှတ် နှိမ်နင်းလျက် ရှိပါသည်။ ငှက်ဖျားရောဂါ ပြန့်လွှာခြင်း ဦးထောင်ခေါင်းမော့လာခြင်း မှာ ကမ္ဘာ့ရာသီဥတု ပြောင်းလဲလာခြင်း၊ လူများ ရွှေ့ပြောင်း သွားလာမှု များပြား လာခြင်း၊ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ဂေဟ စနစ်ပျက်ယွင်းလာခြင်း၊ ဆေးယဉ်ပါးသော ငှက်ဖျားပိုးများ ပြန့်နှံ့လာခြင်း၊ ငှက်ဖျား ခြင်များ အလေ့အထ ပြောင်းလဲလာခြင်း နှင့် ဆေးယဉ်ပါးလာခြင်းတို့ကြောင့် ဖြစ် ပါသည်။ သို့သော်ယခင်နှစ်များမှ စာရင်း ဇယားများကို နှိုင်းယဉ်ကြည့်ပါက မြန်မာ နိုင်ငံတွင် ငှက်ဖျားရောဂါ ဖြစ်ပွားမှုနှုန်းနှင့် သေဆုံးမှုနှုန်းမှာ တဖြည်းဖြည်း ကျဆင်းလာသည်ကို တွေ့ရှိ ရပါသည်။

ငှက်ဖျားရောဂါ သယ်ဆောင်ရာတွင် အဓိကကျသည့် ငှက်ဖျားခြင်မှာ An.minimus နှင့် An.dirus တို့ဖြစ်ပါသည်။ ရခိုင်ပြည်နယ်တွင်မူ An.annularis ငှက်ဖျားခြင်ကြောင့် ဖြစ်ပွားပြီး ၎င်းငှက်ဖျားခြင်သည် ဒီဒီတီ ခြင်ဖျန်းဆေးကို ဆေးယဉ်ပါးမှုရှိနေပါသည်။ ကမ်းရိုးတမ်းဒေသများတွင်မူ An.sundaicus ငှက်ဖျားခြင်ကြောင့် ဖြစ်ပွားသည်ကိုတွေ့ရပါသည်။ ငှက်ဖျားပိုး ဆေးယဉ်ပါးမှု ပြဿနာကို နယ်စပ်ဒေသများတွင်လည်းကောင်း၊ ကျောက်တူး၊ ရွှေတူးလုပ်ငန်းများရှိသော မြန်မာနိုင်ငံ အတွင်း အချို့ဒေသများတွင် လည်းကောင်းတွေ့ရပါသည်။

ငှက်ဖျားရောဂါ ကာကွယ်နှိမ်နင်းရေးစီမံချက် အနေဖြင့် ငှက်ဖျားရောဂါ ဖြစ်ပွား သေဆုံးမှု လျော့နည်းလာစေရန်ဦးတည်လျက် ငှက်ဖျားရောဂါဖြစ်ပွားမှုကို ထိရောက်စွာဖော်ထုတ်၍ ထုတ်ပြန်ထား သည့် လမ်းညွှန်ကုထုံးများအတိုင်း ထိရောက်စွာကုသပေးသည့် လုပ်ငန်းများကို ပြည်သူလူထု ပိုမို လက်လှမ်းမီလာစေရန် ဆောင်ရွက်ခြင်း၊ ဆေးစိမ်ခြင်ထောင် အသုံးပြုမှု ကျယ်ပြန့်လာအောင် ဆောင်ရွက်ခြင်း၊ ကပ်ရောဂါ မဖြစ်ပွားစေရန် ဆေးဖျန်းခြင်း စသည့်လုပ်ငန်းများကို တိုးချဲ့ ဆောင်ရွက် လျက်ရှိပါသည်။

အမျိုးသားငှက်ဖျားရောဂါကာကွယ်နှိမ်နင်းရေး မဟာဗျူဟာများ

- ငှက်ဖျားရောဂါ ကာကွယ်ကုသရေးလုပ်ငန်းများနှင့်ပတ်သက်၍ ပြည်သူလူထုကို အောက်ခြေ အထိ ပညာပေးခြင်း။
- ငှက်ဖျားရောဂါကာကွယ်ရေးကိုဆောင်ရွက်ရာတွင် တစ်ကိုယ်ရေကာကွယ်ခြင်းနှင့် ပတ်ဝန်းကျင် သန့်ရှင်းရေးကို ပိုမိုဦးစားပေး ဆောင်ရွက်ပြီး ဓာတုနှင့်ဇီဝနည်းပညာများ အသုံးပြုသော ကာကွယ်နှိမ်နင်းရေး နည်းလမ်းများကို ဒေသအလိုက် ရောဂါပြန့်ပွားမှု အခြေအနေနှင့် လိုအပ်သောစွမ်းအားစုများ ရရှိနိုင်မှုပေါ်မူတည်၍ ဆောင်ရွက်ခြင်း။
- ငှက်ဖျားကပ်ရောဂါအသွင် ဖြစ်ပွားမှုကို ကြိုတင်ကာကွယ်ခြင်းနှင့် ဖြစ်ပွားလာပါက စောစီးစွာ ဖော်ထုတ်ပြီး ထိရောက်စွာနှိမ်နင်းခြင်း။
- စောစီးစွာရောဂါရှာဖွေပြီး ထိရောက်စွာကုသမှုပေးခြင်း။

- ငှက်ဖျားရောဂါကာကွယ်နှိမ်နင်းခြင်းဆိုင်ရာစွမ်းဆောင်ရည်မြှင့်တင်ခြင်း (လူအင်အား၊ ငွေကြေး၊ နည်းပညာ)။
- ငှက်ဖျားရောဂါကာကွယ်နှိမ်နင်းရေးလုပ်ငန်းတွင် နှီးနွယ်ဌာနများ၊ ပုဂ္ဂလိကအဖွဲ့အစည်းများ၊ ပြည်တွင်းပြည်ပမှ စေတနာရှင် လူမှုရေးအဖွဲ့အစည်းများ၊ ကမ္ဘာ့ကုလသမဂ္ဂဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းများ၊ အိမ်နီးချင်းနိုင်ငံများ၏ ပူးပေါင်းပါဝင်မှုကို ရယူဆောင်ရွက်ခြင်း။
- ငှက်ဖျားရောဂါနှိမ်နင်းရေးလုပ်ငန်းများတွင် ပြည်သူလူထုမှ ပိုမိုပူးပေါင်း ပါဝင်လာနိုင်စွမ်းရှိလာအောင် အားပေး မြှင့်တင်ခြင်း။
- ငှက်ဖျားရောဂါ ကာကွယ်နှိမ်နင်းခြင်းဆိုင်ရာ အခြေခံသုတေသနနှင့် အသုံးချသုတေသနများ ဆောင်ရွက်ခြင်းကို အားပေးခြင်း။

ငှက်ဖျားရောဂါကာကွယ်နှိမ်နင်းရေး စီမံချက်လုပ်ငန်းများ

၁။ ပြည်သူလူထုအား ငှက်ဖျားရောဂါအသိပညာပေးခြင်း

ပြည်သူလူထုအား ငှက်ဖျားရောဂါဆိုင်ရာ ကျန်းမာရေး အသိပညာများပေးရာတွင် လူထုဆက်သွယ်ရေး နည်းလမ်းအမျိုးမျိုးကို အသုံးပြု၍ အသိပညာပေးလျက်ရှိပါသည်။ အထူးသဖြင့် ဆေးစိမ်ခြင်ထောင်အသုံးပြုရန်၊ ငှက်ဖျားရောဂါဖြစ်ပွားပါက စောစီးစွာပြသပြီး (ဖြစ်နိုင်ပါကစတင်ဖျားနာပြီး ၂၄နာရီအတွင်းပြသပြီး) ထိရောက်သောကုသမှုကို ခံယူစေရန်၊ ငှက်ဖျားရောဂါ ကာကွယ်နှိမ်နင်းခြင်းဆိုင်ရာ အသိပညာပေးစာရွက်စာတမ်းများကို တိုင်းရင်းသားဘာသာစကားအမျိုးမျိုးဖြင့် ပြန်ဆိုထုတ်ဝေခြင်းတို့ကို ဆောင်ရွက်လျက်ရှိပါသည်။ ငှက်ဖျား ရောဂါကာကွယ်နှိမ်နင်းရေးလုပ်ငန်းများတွင် အစိုးရနှင့် ပုဂ္ဂလိကကဏ္ဍအောက်ရှိ အဖွဲ့အစည်းများ၊ လူမှုရေးအဖွဲ့အစည်းများ၊ ဘာသာရေး အဖွဲ့အစည်းများ၊ ဒေသဆိုင်ရာ အာဏာပိုင် အဖွဲ့အစည်း အဆင့်ဆင့်တို့ ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်လာစေရန် အသိပေးဆွေးနွေးပွဲများ ကျင်းပခြင်းတို့ဖြင့် ဆောင်ရွက်လျက်ရှိပါသည်။

၂။ ငှက်ဖျားရောဂါကြိုတင်ကာကွယ်နှိမ်နင်းခြင်း

ဆေးစိမ်ခြင်ထောင်အသုံးပြုခြင်း

ရေရှည် ဆောင်ရွက်နိုင်မည့် ကာကွယ်နှိမ်နင်းရေး နည်းလမ်းအချို့ကို ဦးစားပေးရွေးချယ် ဆောင်ရွက်လျက်ရှိရာ အထူးသဖြင့် တစ်ကိုယ်ရေ ကာကွယ်ခြင်းနှင့် ပတ်ဝန်းကျင်သန့်ရှင်းခြင်းကို ပိုမိုဦးစားပေး ဆောင်ရွက်လျက်ရှိပါသည်။ ရရှိသော စွမ်းအားစုများအပေါ်အခြေခံ၍ဆေးစိမ်ခြင်ထောင်ဖြန့်ဖြူးပေးခြင်း (သို့) ခြင်ထောင်များကို ဆေးစိမ်ပေးခြင်းတို့ကို ဆောင်ရွက်ပေးလျက်ရှိပါသည်။ ၂၀၀၅ ခုနှစ် အတွင်း ဆူနာမီ ရေလွှမ်းမိုးမှုဒဏ်ခံရသော ဒေသအတွင်းရှိ မြို့နယ်အချို့၊ နယ်စပ်ဒေသများနှင့် ငှက်ဖျားကူးစက်မှု မြင့်မားသော နေရာများတွင် ဆေးစိမ်ခြင်ထောင် (၇၇၆၅၂)လုံး ကို ဖြန့်ဝေပေးနိုင်ခဲ့ပြီး ခြင်ထောင် (၂၈၆၀၁)လုံးကို ဆေးစိမ်ပေးနိုင်ခဲ့ပါသည်။ ယင်းစီမံချက်ဧရိယာအတွင်း ဆေးစိမ်ခြင်ထောင် အသုံးပြုခြင်း လွှမ်းခြုံမှုမှာ အိမ်ထောင်စုပေါင်း (၈၈၅၃၉)စုဖြစ်ပြီး လူဦးရေအားဖြင့် (၃၂၁၅၆၇)ဦး ဖြစ်ပါသည်။

ဆေးစိမ်ခြင်ထောင်ဖြန့်ဝေခြင်း

ငှက်ဖျားကပ်ရောဂါအသွင်ဖြစ်ပွားမှုထိန်းချုပ်ခြင်း

လွန်ခဲ့သော (၅)နှစ်အတွင်း ငှက်ဖျား ကပ်ရောဂါအသွင်ဖြစ်ပွားမှု နည်းပါးလာသည်ကို တွေ့ရပါသည်။ ငှက်ဖျားကပ်ရောဂါ ဖြစ်ပွားလာနိုင်သည့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် အခြေအနေကို အမြဲ အလေးထား စုံစမ်းထောက်လှမ်းခြင်းအပြင် ငှက်ဖျားရောဂါဖြစ်ပွားမှုကို စောစီးစွာဖော်ထုတ်ခြင်း၊ ထိရောက်သော ကုသမှုပေးခြင်းလုပ်ငန်းများကိုလည်း ဆောင်ရွက်ခဲ့ပါသည်။ ဖွံ့ဖြိုးရေးစီမံကိန်းဒေသ များတွင် ကပ်ရောဂါမဖြစ်ပွားစေရန် ဆေးဖျန်းခြင်းလုပ်ငန်းကိုလည်း ဆောင်ရွက်ခဲ့ပါသည်။

၃။ ငှက်ဖျားရောဂါကို စောစီးစွာဖော်ထုတ်ခြင်းနှင့် ထိရောက်သောကုသမှုပေးခြင်း

ငှက်ဖျားရောဂါ ရှာဖွေဖော်ထုတ်ရေးအတွက် အဏုကြည့်မှန်ဘီလူး အလုံး(၆၀၀)ကို ကျေးလက် ကျန်းမာရေးဆေးခန်း အဆင့်အထိဖြန့်ဖြူးခဲ့ပြီး အာရ်ဒီတီ(ငှက်ဖျားရိုး/မရှိစမ်းသပ်ရေးပစ္စည်း)များကိုလည်း အထူးဦးစားပေးဒေသများတွင် ကျေးလက်ကျန်းမာရေးဌာနခွဲများအထိ ဖြန့်ဖြူးပေးထားပါသည်။ ကျန်းမာရေးဝန်ထမ်းအဆင့်ဆင့်ကိုလည်း ငှက်ဖျားရောဂါဖော်ထုတ်ခြင်းနှင့် ကုသခြင်းဆိုင်ရာ သင်တန်း များ ပို့ချပေးခဲ့ပါသည်။ ငှက်ဖျားကုသခြင်း ဆိုင်ရာမူဝါဒအသစ်ကို ထုတ်ပြန်ခဲ့ပြီးနောက်ပိုင်းတွင် ACT (Artemisinin based combination therapy) ကို အများဆုံးအသုံးပြုလာကြပါသည်။ ငှက်ဖျား ကွင်းဆင်းကုသရေးအဖွဲ့များဖွဲ့ပြီး ကျေးလက်ဒေသများ၊ ဝေးလံ ခက်ခဲသော နယ်စပ်ဒေသများတွင် ထိရောက်သော ငှက်ဖျားရောဂါဖော်ထုတ်ကုသခြင်းလုပ်ငန်းများကိုလည်း ဆောင်ရွက်ပေးနိုင်ခဲ့ပါသည်။ ငှက်ဖျားနှိမ်နင်းရေးအတွက် အရေးပါသော အချို့ဒေသများတွင် ပြည်သူလူထု အခြေပြု ငှက်ဖျား နှိမ်နင်းရေးလုပ်ငန်းများ ကို စတင်ဆောင်ရွက်ခဲ့ပါသည်။

ကျေးလက်ဒေသတွင် ငှက်ဖျားရောဂါဖော်ထုတ်ခြင်းနှင့် ကုသပေးခြင်းလုပ်ငန်းများဆောင်ရွက်နေပုံ

၄။ ကျန်းမာရေးဝန်ထမ်းများ၏လုပ်ငန်းစွမ်းဆောင်ရည်မြှင့်တင်ခြင်း

အဆင့်ဆင့်သောကျန်းမာရေးဝန်ထမ်းများအား ငှက်ဖျားရောဂါနှင့်ပတ်သက်၍ နည်းပညာသင်တန်း အမျိုးမျိုးကို ပို့ချပေးခဲ့ပါသည်။ ရပကန(ကွင်းဆင်း) ဝန်ထမ်းများအား အခြေခံ ငှက်ဖျားရောဂါဆိုင်ရာ သင်တန်း၊ ကျန်းမာရေးဝန်ထမ်းများအတွက် ငှက်ဖျားပိုး ကို မှန်ဘီလူးဖြင့် ကြည့်ရှုစစ်ဆေး ဖော်ထုတ်ခြင်း သင်တန်း၊ အခြေခံ ကျန်းမာရေးဝန်ထမ်းများအတွက် ငှက်ဖျားကုသမှုနှင့် ဆေးစိမ်ခြင်ထောင် အသုံးပြုရေး စီမံချက်အကြောင်းသင်တန်းများပို့ချပေးနိုင်ခဲ့ပါသည်။

ငှက်ဖျားဆေးများ၏ အရည်အသွေး စံမီ/မမီ စစ်ဆေးခြင်းသည် ငှက်ဖျားရောဂါဖြစ်ပွားမှုနှင့် သေဆုံးမှု နည်းပါးစေရေးအတွက် အထူးအရေးပါ သည့် အားလျော်စွာ ဗဟိုရပကနရုံးတွင် ဓာတ်ခွဲ ခန်းငယ် တစ်ခုတည်ထောင်ကာ ငှက်ဖျား ဆေးဝါး အတုများကို ဖော်ထုတ်နိုင်ခဲ့ပါသည်။ ငှက်ဖျား ကျွမ်းကျင်သူများနှင့် ဓာတ်ခွဲကျွမ်းကျင်သူများကို ငှက်ဖျား ဆေးဝါးတုများ ဖော်ထုတ်ရေးဆိုင်ရာ ကျွမ်းကျင်မှု သင်တန်းများ ပို့ချခဲ့ပါသည်။ အစား

အစာနှင့် ဆေးဝါးဗဟိုအဖွဲ့တွင်လည်း ဆေးဝါးအတုများဖော်ထုတ် အတည်ပြုရေးအတွက် HPLC စက်ကို တပ်ဆင်နိုင်ခဲ့ပါသည်။ မှန်ဘီလူးများ ပြုပြင်ထိန်းသိမ်းရေးဆိုင်ရာ သင်တန်းများကိုလည်း အမျိုးသား ကျန်းမာရေးဓာတ်ခွဲဌာနနှင့် ပူးပေါင်းကာ ပို့ချပေးနိုင်ခဲ့ပါသည်။ အာရ်ဒီတီငှက်ဖျားပိုး ရှိ/မရှိ စမ်းသပ်ရေး ပစ္စည်း အရည်အသွေး ထိန်းသိမ်းရေးလုပ်ငန်းကို ဆေးသုတေသနဦးစီးဌာန (အောက်မြန်မာပြည်)နှင့် ပူးပေါင်းကာ ဆောင်ရွက်ခဲ့ပါသည်။